

Երեւոնեա այսպէս

**ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱԲԱՐՈՒԹԵՐՈ**

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՂԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

19 հունիսի

Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի հանձնախմբին

Ն. Ս. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ճայրագույն Պատրիարքը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի 13-րդ համաժողովի փառական հարցերով՝ Նախագահարարող հանձնախմբի անդամներին, ովքեր հունիսի 18-21-ն իրենց հերթական ժողովի անցկացրեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում:

Նորին Սրբությունը ողջունեց ժողովի մասնակիցներին եւ իր օրհնությունն ու բարեմաղթանքները բերեց նրանց: Վեհափառ Պատրիարքը գոհունակությամբ նշեց, որ նման այցելությունները հնարավորություն են ընձեռում ծանոթանալու ոչ միայն Ջայրագույն կաթողիկոսին, այլեւ իրենց երկրային կաթողիկոսներին, այլեւ իրենց երկրային կաթողիկոսներին, այլեւ իրենց երկրային կաթողիկոսներին:

Հանդիպման ընթացքում անդրադարձ կատարվեց Հայ Եկեղեցու ներկայիս գործունեությանը, ինչպես նաեւ ջուր Եկեղեցիների հետ ջրում փոխհարաբերություններին: Իրենց հերթին հանձնախմբի անդամները շնորհակալություն հայտնեցին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում հյուրընկալվելու հնարավորության համար, որից հետո Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատասխանեց Եկեղեցու ներկայացուցիչներին հետաքրքրող հարցերին:

Հանդիպումից հետո հյուրերը Մայր տաճարում մասնակցեցին Պատարագին:

21 հունիսի

Կարդինալ Ջան Ֆրանկո Ռավասինի

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստան ժամանած Մշակույթի պապական խորհրդի, Կաթոլիկ Եկեղեցու մշակութային ծառայության եւ սրբազան ինքնագիտության հանձնաժողովների նախագահ Կարդինալ Ջան Ֆրանկո Ռավասինի՝ ուղեկցվելով Մտղոլիկոսում պապական նվիրյալ Կաթոլիկ արքեպիսկոպոս Օւզեռոտիի:

Հանդիպման ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն անդրադարձավ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ Վատիկանի միջեւ:

ձեւավորված սերտ եւ ջերմ հարաբերություններին ու համագործակցությանը՝ ընդգծելով, որ նման փոխայցելող խորհուրդներ են գործում եւս երկու Եկեղեցիների կապերը: Նորին Սրբությունն արդյունավոր օրեր անցրեց Կարդինալ Ռավասինի Հայաստանում՝ վստահություն հայտնելով, որ այցի ընթացքում ՀՀ Մշակույթի նախարարության հետ տրված համագործակցություն կենտրոնվի, եւ կյանքի կկոչվեն համատեղ գնահատականներ:

Իր երթքին Մշակույթի պապական խորհրդի նախագահը կաթողիկոսը այցելեց Հայաստան, որն սկսվում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընդունելությամբ, ապա անդրադարձավ հայ մշակույթի հետ իր ունեցած շփումներին:

Չորսյցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ու Կարդինալ Ջան Ֆրանկո Ռավասինի անդրադարձան նաեւ Եկեղեցիների առջեւ ծառացած տարբեր մարտահրավերներին: Նորին Սրբությունը Կարդինալի միջոցով իր եղբայրական սերն ու ողջունեց իր փոխանցեց Հոռոմի բնեկիտ ժժ պապին:

Հանդիպման երկու ժամանակահատվածում Կարդինալ Ջան Ֆրանկո Ռավասինի պատասխանատու Ս. Հովակիմ եպս Մանուկյանը:

Հովվապետական այց Մանկո Պետերբուրգ եւ Ռիգա բաղաբներ

Հունիսի 27-ին Ն. Ս. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ճայրագույն Պատրիարքը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընթացող հովվապետական այցով մեկնեց Մանկո Պետերբուրգ (Ռուսաստանի Ղաշխություն) եւ Ռիգա (Լատվիայի Հանրապետություն):

Մանկո Պետերբուրգում Նորին Սրբությունը երկու կատարյալ համալսելի 300-ամյակին կապված միջոցառումներին: Մանկոյի Եկեղեցիների անկան ազգային գրադարանում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կատարեց «Հայ-ռուսական հոգեւոր կապեր» խորագրով հայկական գրքերի ցուցահանդեսի բացումը, ինչպես նաեւ կլանադասի Մանկո Պետերբուրգի «Հայ-ռուսական բարեկամության» մշակութային կենտրոնի օրհնությունը եւ բացման արարողությունը:

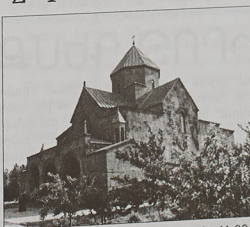
Հունիսի 29-ին Գարեգին Բ Վեհափառ Պատրիարքը կենտրոնացավ Ռիգա, որի հունիսի 30-ին կատարված Ռիգայի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի հայկական եկեղեցու օծման արարողությունը, հայրապետական իր օրհնությունը կաշախ Մանկոյում բնակվող հայ իրոքիներին:

Այցի ընթացքում Նորին Սրբությանն ուղեկցելու են Մայր Աթոռի հրատարակական բաժնի տնօրեն Ս. Նաթան եպս Հովհաննիսյանը, Մայր Աթոռի ղեկավար Ս. Սարգսյան եպս Հայաստանում, միջնորդական հարաբերությունների պատասխանատու Ս. Հովակիմ եպս Մանուկյանը, գավազանակիր Ս. Աստիկան արք. Շատուրիան եւ մոնեթական կազմի համակարգի տնօրեն Ս. Վահրամ քհն. Մելիքյանը:

Ուխտի օրեր Էջմիածնում

Սույն տարի հունիսի 20-ը Սրբոց Հովհաննիսյանց կույսերի, իսկ հունիսի 21-ը Սրբոց Գայազանյանց կույսերի տոներն էին: Սույն երկու օրերը Էջմիածնի բազաղի համանուն վանքերի ուխտի օրերն էին: Երկու օրերին էլ՝ առաւելուսան ժամը 10:00-ին, թափառող Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից եւ Հովհաննիսյան եւ սր Գայազանյան կույսերի մատուցները տարվեցին, հաղապատասխանաբար, Սր Հովհաննիսյան:

Եւ Սր Գայազան վանքեր, ուր ժամը 11:00-ին մատուցեց Պատարագ, կատարվեց Սրբապատկերի կարգ եւ սրբազան մատուցներով օրհնությունը:

Իսկ հունիսի 23-ին տոնվեց եւս Հովհաննիսյան Սրբոցի եւ սր Աթաղանցի խորհրդակցության հիշատակը: Այդ օրը նաեւ Սր Եղաղանց վանքի ուխտի օրն էր: Սր Եղաղանց Պատարագ, ապա Մայր Ա. Սատուցները մատուցեցին Երեւանի թաղից այնտեղ տարված սրբերի մատուցներով կատարվեցին Սրբապատկերի կարգ եւ մատուցներով օրհնությունը:

Սր մատուցները հավաքագրեց խորհրդակցության համար կրկին մասնին միջին երեկոյան ժամերգության ավարտը՝ ժամը 18:00:

Ուխտի օր Խորհրդարան վանքում

Հունիսի 25-ին Հայաստանյայց Աթաղանցի եկեղեցին նշեց սր Գրիգոր Լուսավորչի խոր փրկագիտ Եկեղեցի տոնը, որը հռչակվեց Եւ Խորհրդարան վանքի ուխտի օրը:

Սր Պատարագից հետո կատարվեց սրբի մատուցներով մասնավոր օրհնության արարողություն: Սր Լուսավորչի մատուցները հավաքագրեց խորհրդակցության համար կրկին մասնին վանքում միջին երեկոյան ժամերգության ավարտը՝ ժամը 18:00:

Մարդեղացալ Ստովածորդին՝ մեր Տեր եւ Փրկիչ Յիսուս Երիստոսը, Ով անճանաչ մարդոճացամբ եւ փրկագործութիւն տուրդ խորհորդով ազատագրեց մեզից ու մահկան ճիւղաներէն տուտադրող ակնկալ մարդկութեանը, փրկագործութեան վեճ խորհուրդն իրագործելուց հետո հարուցալ մարմնով երկնից համբարձեց ու խաչեց Յոր աշ կողմում: Սակայն խոստացալ երկրորդ անգամ զալ՝ աշխարհը դատելու: Երիստոսի համբարձման հրաշալի իրողութեանցից ապշած եւ շփոթահար առաջալայներէն երեւացած երկու հրեշտակներն էլ նույնն ասացին. «...Այն Յիսուսը, որ ձեր միջից երկնից վերացալ, պիտի գա նույն ձեռով, ինչպէս տեսար Նրա երկնից գնալը» (Պոքթ առաջեղծ Ա 11): Հաւատ Յանգանակում Նույնպէս անխախտ կեղծով դաժմանում ենք, որ մեր Տեր եւ Փրկիչ Յիսուս Երիստոսը «զայլու է Նույն մարմնով եւ Յոր փառքով» դատելու կենդանիներէն ու մեղայներէն, որի թագաւորութիւնը կանխէ լուսին»:

Միջ մեղավոր մարդկութեան համար Իր սուսկի չարադատներն ու Գողթորն, Ստովածորդին, աստուածայնեղծով աշխարհներէն՝ «Զո գայտայն ու այս աշխարհի վախճանի նշանն էլ ինչ կլինի» հարցին, սկսեց խոսել Իր երկրորդ գայտայնն եւ որան անխորհրդ խախտանքներէ մասին՝ ասելով. «Եւեղ եւ պատերազմներէ ծայտն եւ լուրեւ... պիտի լինէն սով, համաճարակ, լեղակաշարժեր, բազում տուտ մարգարեներ պիտի լինեն ու շատերին պիտի մոլորեցնեն թէ՛ անտեղութայն շատանալուց շատերի սեղո պիտի ցամաքի: Բայց ով միկնէ վերջ համբերեց, ին պիտի փրկուի» (Նու՛ն Սատը. ԻՊ 6-13): Տեք, մարմնաստուծն կանաւորներով Իր երկրորդ գայտայնն խախտանքները, ասում է, որ խալ ժամանակ մեծ ներդրումն պիտի լինի, որպիսին իր եղել աշխարհի արարագործութեան սկզբից միկնէ այժմ եւ այլեւ ինչ էլ լինի» (Սատը. ԻՊ 21): Երիստոսն ասացին անգամ զմեծ կանակի եղեալով՝ իրագործելով մարդկութեան փրկագործութիւնը, սակայն Նրա երկրորդ՝ փառաւորայն, աստվածագնաց գայտուտ տեսանելի է լինելու բոլորին, քանզի «ինչպէս քալալ, որ երկուն է արեւեցեց, ու ետնուտ է միկնէ արեւմուտ, մարդու Որդու գալուստն այդպէս կլինի» (Սատը. ԻՊ 27): Դարձեալ՝ ըստ ու Ս. Խորհեղծանց՝ «Խորհուրդ ուն է Արեւելիս» է Երիստոսի ասացին գալուտը, Նույնպէս «ձեռ», սակայն «սուսկալի» խորհուրդ է Երիստոսի երկրորդ հայտնաբերումը, գալուտը, որովհետեւ այս անգամ Տերը գալու է՝ դատելու ազգերին, բոլոր լոյսաց, ուճեր ապրարարեցեցին իրենց փրկութեան համար Ստովածորդուն հեղած տուր արյունը, իրենց ապրած մեղքալի կանգնել «վերստին խաչեցին» Նրան, Ով խաչի անաղծ մահի նշանն առաւ՝ յորաքանցկոր մեղավոր մարդու փրկութեան համար: Այս մասին եւ տուր առաջալայն է գրում, որ «Տեք Յիսուսը կիստիկն երկնից» Իր հրեշտակներէ զորով՝ կրակի կեճով ձեռով համար նրանցից, որոնք չեն անաւելում Սատունն էլ չեն հաճախակում մեր Տեր

ՎԵՐԻՆ ԴԱՏԱՍԱՆ

«Բացկեց Նաեւ մի այլ փրք» Կլանցի փրքը: Եվ մեռելները դատվեցին ըստ գովածների՝ իրենց գործերի համաձայն... Եվ յորաքանցկոր դատվեց ըստ իր գործերի» (Հայտն, Ի 12-13):

Յիսուս Երիստոսի Ամենապատիւն, Նրանց պատիճը պեղեց է լինի հաւիտեղանական կործանումը՝ հեռու Տիրոջ ներկայութիւնից» (Բ Թեաւղ. Ի 7-9):

Երկրորդ գայտայնը անխորհրդ վերջ թվարկութեան խախտանքները, սակայն, ճշտ սկիզբն էլ լինելու ներդրումներէն, քանի որ «Այդ օրերի ներդրումն անմիջապէս հետո արեւակը պիտի խաւարի, եւ լուսինն իր լույսը չպիտի տա, եւ աստղերը երկնից պիտի ընկնեն, ու երկնից գողութեանը պիտի շարժուեն» (Սատը. ԻՊ 29, 30): Այսին միտք ու սուսկալի օրով մայրի արագաշագեղ եւն ինկնաւորականայն գրեթե բոլոր աստվածաբանայն մարգարեները՝ փորձելով հնարավորինս պատկերավոր նկարագրել «Տիրոջ մեծ օրը» ասն ու արարածը. «Տիրոջ օրը խաւար է եւ ոչ թե լույս» (Ամով Ժ 18), «այն բարկութեան օր է, ներդրումն ու վտանգի, խաւարի ու մեգի, ամպի ու մառախուղի օր...» (Մովսիս Ա 14-16): Եվ ինչպէս որ խաչի չարադատներով ամենից փրկեց զոյնիցից ու մահկան անեցից, այնպէս էլ խաչի նշանով պիտի գալ՝ դատելու ազգերին: «Եվ ապա երկնից վրա մարդու Որդու Նշանը պիտի երեւա, ու այդ ժամանակ երկի որդի ազգերը՝ աշուցով պիտի անեն եւ պիտի տեսնեն մարդու Որդուն, ու գալիս է երկնից ամպիկն վրայով՝ գորդաբար ու բազում փառքով» (Սատը. ԻՊ 30): Ըստ օր Գր. Տաթեւադու՝ «այնքան երկնքով կճաղի փրկալակն խաչը եւ կկանգնի Գողթարցի վրա, ուր խաչեց: Այնքան երկնքով կիստեղծն Տիրոջ չարադատից գործեցեց» մեկտեղ, գեղարդը, եղեպը, փշե պատկը, քացալն ու լեռնի, արունը, թուճը՝ զոլ համար, ապաւսը, կապանքները, կողի պատկածները եւ մեկերի տեղերը, քանզի «Դիտի խաչի նշանն, Ում խոցեցին» (Նու՛ն Յայտն, Ա 7): Այդ օր մարդկային ճեղ պիտի ամպի, որ աւարաճեց խաչի նշանը» («Քաղաք խաչեցին խաչի մասին»): Բոլոր մեղավորներն ու անհաւատներն պիտի որոշալ եւ վրա լայն իրենց անեղներ, քանզի պիտի զղջալ իրենց գործած անտիրութեանը ու խորհեցին իրանք, պիտի զղջալ, որ ժամկետացին Սատունն, Նրա աստուա խոստումներին, այլ հաճույց գտնեն անտիրութեան մեջ: Հայտն ազգերը, անտիրագրելով այս արարածը, որ դատաստանի օրը համակնել է համայն մարդկութեանը, ասում է, թէ ինչպէս անեղեց մեղավորները «Եւեղին կանեն՝ ընկեց մեզ վրա, եւ բուրններն, թե՛ ձանկերճեց մեզ, որովհետեւ եմալ Նրա բարկութեան մեծ օրը, եւ ո՛վ կարող է կանգնել Նրա

առաջ» (Նու՛ն Յայտն, 2 16-17, Նաեւ՝ Օվթ Ժ 8): Բոլոր մարգարեներն այդ մեծ օրով մասին խոսեցին նշում են. «Զայլու է Տերը ինչպէս կրակ, եւ Նրա կաթը՝ ինչպէս մորիկ... քանզի համայն երկրի պիտի դատվի Տիրոջ կրակով» (Տաւի ԿԺ 15-16), Տեք՝ «Նրա առեցեց իր կողմ կրակն է, հեռեկեղծը՝ բողբոջալ բոցը» (Դովթ Բ, 3), Նաեւ՝ «Կրակով կմաշվի ամբողջ երկիրը» (Մովսիս Ա 18): Սուրբ Պետրոս առաջալայն է գրում է, որ «Այժմ երկնից եւ երկրի վերապահման են կրակի դատաստանի օրով եւ ամբողջաւ մարդկայն կործանման օրով համար» (Բ Դեռ. Գ 7), քանզի որ «մարդու Որդին գալու է Իր Յոր փառքով» Իր հրեշտակների հետ միասին, եւ այն ժամանակ յորաքանցկորին կիստուրցի ըստ իր գործերի» (Սատը. ԺՄ 27): Հաճախութե թե ոչ, Տիրոջ գալուստն ու հաճ դատաստանն անխուսափելի են յորաքանցկոյին համար, քանի որ «Մարդկայն սահմանակն է մեկ անգամ մեռելն եւ այնուհետեւ՝ դատաստան» (Եթը. Ժ 27): Սակայն մեկն դատաստանը, համընկաւոր հարուցումն պեղեց է լինի, փակ գերեզմանները պիտի քանցեն, եւ մեռելները, լսելով Երիստոս Սատուն հաճ իրեղ, հարուրթուն պիտի ամենն, ինչպէս ամպում է ձով-հաննու Ամենապատիւն. «Կգա ժամանակ, երբ բոլոր լուսնը, որ ճեղքեցանկերում են, կլսեն Սատուն Որդու ճաշի եւ դուրս կգալ. ուճեր քաղի գործերն են արել՝ կլսանցի հարուրթայն համար, ինչ ուճեր չար գործեր են արել՝ դատաստանի հարուրթայն համար» (Դովթ, Ե 28-29): Համայն մարդկութեան այդքան հոգով եւ մարմնով կկանգնի դատաստանի առաջ... «Այդ, երբ որ մարդու Որդին գա Իր փառքով, եւ բոլոր հրեշտակները՝ Իր հետ, այն ժամանակ Նա պիտի նստի Իր փառքի

գահի վրա, ու Նրա առաջ պիտի հաւաքեն բոլոր ազգերը, եւ Նա լուսնից միկնալցի պիտի գալի, ինչպէս Իր հովիվ, որ գաւառու է ոչխարներին այծերից...» (Սատը. Դե 31-32): «Ատրան Այգեցին ասում է, որ Տիրոջ գայտայնն ժամանակ նույնիսկ երկնից թափուր կմա անքալ լուսնեղն դատելու թափով Տերն Իր ուղ փառքով եւ իրեշտակներն ու սքերի գնեղով պիտի գա: Ու պիտի քանցեն գրեթե. «Բացկեց Նաեւ մի այլ փրք» կլանցի փրքը: Եվ մեռելները դատվեցին ըստ գովածների՝ իրենց գործերի համաձայն... Եվ յորաքանցկոր դատվեց ըստ իր գործերի» (Հայտն, Ի 12-13, Նու՛ն Յայտն, Ե 9): Այդքան ուղ մարդկութեան, երկաւորին գործերն ու սքերի առեղ, հայրը՝ իր կրանքն մեր գործերը, խիտնեղ ու մեղաւորները: Սուրբ Գր. Նարեկացին շատ պատկերավոր կեղծով է նկարագրում այն. «Սակարեզ կան գործեր ծածով, Հայտնի կրանքն ան կրեղն անտես, Կարքն ու բարքն ամբողջ, իուղեղ երեղնից Պարզ կկարգնեն մեր մարմնի կրա...»:

(Նարեկ Բան 36, Գ)

Սա նշանակում է, որ այդքան ամեն ոչ հեղի Իր մարմնի իսկույն տուրդ անեղից գործարքը կտեսնի միկն այդ ծածկեալ մեղքերն ու խորհուրդները, գործերը, քանզի «Տերն ի խաչու է հանելու խաւարի գաղութները եւ իայտիսն է դարձնելու տուր խորհուրդները...» (Ա Կորնթ. Գ 5): Ինչպիսին ա մոլ ու անխախտիք, քանզի այդ ահապալ ա տյանի առաջ հայտնի կրանքն ինչ որ մեղ արել ենք ծածովն ու խաւարի մեջ: Այդ առաջ օրը՝ «բոլոր հայտնաւորներն ու ամբարաւորները, մեծամարտներն ու գողոնեղներ կլին խաւիկեն» (Տաւի Կ 12), ասում է մարգարէն, կլսանց իրենց քանքած չարքերից ու արարած կրանքի համար, ամպան նու կլին իր քանկը.

«Այստեղից կանխալվի վեր չառաքանք ճեծածակներն ու հառաքանքները Այլեւս լսելի են լինի այստեղ»:

(Նարեկ Բան 36, Գ)

Որովհետեւ Երիստոս Ստոված միակ այս կանգնող է մեղավորներին հանդէպ ու որոշում ու բարեգութ, միայն այստեղ է պատրաստ ընդունելու անկեղծութիւնը զղջող մեղավորին ապաշխարութիւնը, ինչ այստեղ՝ այս սուսկալ անապարգում, Նա անաշար Դատաւոր է, որովհետեւ.

«Դատաստանն հաճ է, Դատաւորին անխալ, անկաշառելի, Սուսկալ ամբողջ, դաժան նշարամբան, Հանդիմանալուսն անխուսափելի, Մեղադրութի տառաշալ ու երկուր, ... ուր չկա ոչ գութ, ոչ որորմունք»:

(Նարեկ Բան 36, Գ)

Շարունակութիւնը էջ 3

ՊԱՏՐԱՍ ԵՒ ՏԵՆԵՆԻ ՏԻՐՈՂ ԴԵՄԸ

Յունիսի 12-ին Սուսկային «Հայրոցայն տանը» ցուցարկեց ձեւփոխ եւ սցենարիստ Տիգրան Կզմայանի «Երիստոսի Կենդանագիր պատկերներ» ֆիլմը՝ Ֆիլմի մեզ հասած միակ նշանի մասին, որը հայտնի է նաեւ եղեպիսի անեղ-նակներ պատկերն անուով: Եղեպիսի կենդանագիր պատկերն մասին վկայութեանը ունեն սիրահայն ու հայ գրիները, Գրեպան հիպիսի կանխարկան պատմագիրները եւ իտալացի պատմագիրները: Բոլոր արդյունքներն էլ անեղ-նակներ մասին գրեթե նույն վկայութեանն են պակտում: Իսկ պատմութեան անեղ-նակներ պատկերն մասին, ըստ Սուսկալ Խորհեղծանցի, այսպիսին է: Հայրը Ազգար թագաւորը, լսելով Յիսուսի

սի հրաշագործութեաններէ մասին, կանակ-խնդրալի է ուղարկել Իր սուրհմարտիկ՝ Մանիկ միջոցով, որպէսզի գա Եւ իր ցաւեղ թշնմ: Դիտելով աստուածայն եւ ուղարկում թովմա առաջալայն ծեղով: Մանիկ, խաւարեղով Ազգար թագաւորի ինկնալընը, ընրում է Յիսուսի կենդանագիր պատկերը, որի արտասովոր էր պատասխին, երբ Յիսուսն այն վերցրել եւ իրել երեսին: Ըստ անկարգութեան կենդանագիր հրաշագործ նկարի միջոցով Ազգար թագաւորը թշնմ-կան, ու այդ ժամանակից սկսած՝ անեղ-նակները կարող պահվում է եղեպիսի արցունքանք քարոզում՝ որպէս տուր մատուցել եւ քաղաքի պահապան: 944 թվականին, սակայն, իրանակ լսելով, հանգնալ-

կելով Եղեպիսի վրա, խլում է դատաստանը, ընրում Կ. Դուիսի հատուկ տուն սահմանում՝ կնիքով Յիսուսի պատկերին: Կ. Դուիսում պատկերն պահվում է մինչեւ 1362 թվականը: Յետագայում ինչ ճանապարհով է դատաստանը հասնում Երկրպալ՝ անխալ եւ Անեղ-նակներ պատկերին այսօր գտնվում է Իտալիայում: Ֆիլմում պատկերվում է, թէ ժամանակի ընթացքում ինչպէս են տարբեր եղեպիսի անեղ-նակներ պատկերը ծեղ ընրելու միովում հեղեց կան ինքն պատկերի ստեղծման իրական պատմութիւնը, որը հայ թագաւոր Ազգարի հետ է կապվում: «Տիգրան Կզմայանի այս ֆիլմը ցուցաբերում է ցուցարարի անեղ-նակներ, որտեղ պարունակ են հայել, ամեն

հայ ընտանիքում, որպէսզի բոլորն իմանան, թէ ինչպէս արդեւեղներն ու ժառանգութեամբ ազգ ենք»,- ասաց թագաւորին, բանաստեղծ, կնարիկ Աշոտ Սահրաբեկ: «Իսկ որոշ պատրաստ եւ տեսնելու Տիրոջ իրական պատկերը»,- ինչում է ֆիլմի քննընդ, եւ նույն պարին Եղեպիսի դաւաղալիս խալովում է Յիսուսի կնարը՝ արված խաչելութեանցի երկու օր հաւաք: Մոտ երեսուն վարկայն անհրաւիրեց կանգնել դիտում էր՝ կնարից անաշար Սատոն խորհրդավոր ընքը:

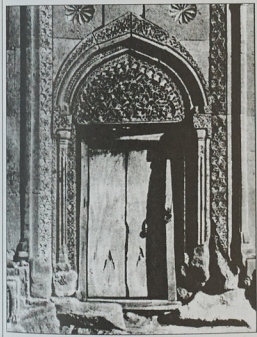
Ֆիլմի ցուցարկութեանից հետո հայտնաւորեցին հետ ծնարկութեան որոշ դրվագներ: Ծնարկութեան կազմակերպիչ, «Նուր» երիտաւորայն միութեան ղեկավար Դա-

Ֆիլմ Բեկնազարյանը, ով Նաեւ «Հայրոցայն տանը» հոգեւոր գործընդ է վարում, պատասխանեց Ներ Խաչիկեանի եւ Ռոստամեանի հարցերին:
Ներ Խաչիկեանի եւ Ռոստամեանի հարցերին
հարց քան մանր ղեկավար

ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՒՐԻԿՈՍՏԵՐ
ԵՐԻԿԱՅԻՐ Կ ԱՅՆԹԱԴՐԻ
(1681-1691)

ԱՍԻՂՔԸ՝ ԹԻՎ 11

[illegible]

Սկիզբը՝ էջ 2

Այնքան քանակազուրկ մարդկանց էլ փրկ-
նալի՜ք հայրադրություն, փառք, որոց կա-
նչն էլս հրեք, ինչպես եմք մե՛ ձաքարքս։
«Երանք աղաթան ու ոսկին կրակն էլ կարո-
ւանք փրկել Տիգրսը քարկույրան օրը»
(Արժիկուն Լ 18)։ Այդպիսի առեղի փրկ-
վարություն մարդու երեսան, պիտի որդան
փրկար՝ արարածները, բանիկ «մարդիկ Լ-
ուեցն խոսած ամեն դատարար բանի համար
հարկաւ փրկել օրը հաշիվ են տալու, բանիկ
դե խոսեցողը պիտի արդարանան եւ քո-
ղաեցողը՝ պիտի դատաւարկուեան»
(Մատթ. ԺԶ-36,37)։ Իհն՜ պիտի աւնեց այ-
նքան օր, եթե մեր ժամանակները կարեն
այն եղբ կարճուր ժողովրդան ու անհոգի-
ներն լուսեւորել փրկութեան կարօնի
մարմնովը։ Այլ օրը կա լուսեւորել հաշիվ մի-
նա՜նք, ժամանակն այս կարճ ժամանակներ
համար լուսել համար եւ մեզ պիտի փրկ-
վա՞նք համար մարմնացա, ձեզ համար
մարմնացա՞նք, թող օրը բալեղե, ձեզ համար
աստուածեղե՞նք, թող օրը երեսն, ձեզ համար
աստուածեղե՞նք, թող համար աստուածեղ
համար իշխանաւոր լուսել օրը, թող հա-
մար իշխանաւոր լուսել օրը, թող օրը լուս-
եցա՞նք հա՛մար հա՛մար, թող օրը լուսեցա՞նք

Իր Կադրից: Այս ազգավառն ընկնացավ մտաւ ինչ տարի եւ 1688 թվի մարտին ստիպվեալ եղավ իր տեղը զիջել հայա-տաւոր Եղեցուն, որը յուրիցիս ընդ գավա-րի մի (միմ Զոր) Կադրի եւ: Բայց այս եւ 7 միայն տարապալեց՝ Կարապետ Ե-սարգսը կողմի, որը ինկեղորդ ազգավ բազմեց Կատարիքեական ագառին: Կ-սարգսեւ Կատարիքսին Կով Կրունն արեւն կորցրել է իր ազդեցութեան ժողովրդի վրէ, ուստի 1689 թվի արաշին միակեւ-տի իւեացվեց Կատարիաբուրլոսից հայ մեցաւմեծեմին կողմի, որոն զգվաւ այդ մեցաւթյութիւցի՝ նոր ընտրութիւն չկազմակերպելու եւ իշխանութիւն վերցնելու իրեն ծնողը՝ տեղակալու-թյան անունով: Տեղակալության գորա-հարի չեանագործութիւն, ու կատարել էր 40 տարի առաջ, կրկին ծնունդ տաով: Տե-ղակալութեանը զավթելու Մախատլու անտեւով ընթեանը եւ Զահնի անտեւով իր ղովմարի, որուն ազդեցին արիւտա-պետներն ու պետական գործապետներն եւ իրենց կողմի շնչեղեցական փո-խանորդ եւս կախով:

Պատրիարքական աթոռի այդ խաչատար փնթեղ տեսելով՝ Մարտիրոս Զորմուրդյանը տեղակալներին անկանում է՝ «բարյալանա մայրաքաղաքի պատ-րիք» կամ «պատրիարքոսեղ տեղակալության», այսինքն՝ պատրիկ անունը կրողներ, որոնք կաշառվող ու տոկոսներով իրարից խլում էին պաշտոնը։ Պաշտոն տանաժող էին խոտախաղող հավելել պետական տուրքը, եւ այդ պատճառով կորուցալուծ էին մեղեդող հարստությունները, եւ գնալով կաշառներով էին պատրիարքաթոնի պատրերը։ Պատրիարքի ընտրությունների դադարելը շատերի տոտվ էր, քանի որ պատրիարքաթոնակ պարզեց մեծանալու հսկանամանը վերանուն էր։ Այդ կազմություններ, սակայն, աճեցին անկախությունները, ինքը նպատակն այդ լատիսաներից կամ կաթոլիկասեղների աշխուճացմանը։ Կոստանտնուպոլսի հայություն այ մասը լատիսաներ կամ լատիսանող խմբավորման էր պատկանում, որի ներկայացուցիչները պատարտ էին համակերպվել լատիսանակ դավանանքին, եւ անգամ այդ ուղղությամբ գործող պատրիարքներ էին, Էռսմ, որոնցից էին Յովիանան Խուրե-

ազգային Կանեցին և Ռովմա Քերիպի-
նե: Լափահասները կանեցին ինչ տի-
րական պատրիարքություն, սակայն, ա-
ղիոհանություն, նրանց տակավին չէին դի-
տուր իրենց ծնեդեր: Անգամ նրանք, ու
Անեմուտը գնալով, կաթողիկոսը ինչ
ընտրում, վերադառնալով Արեւելը՝ ի-
րենց հաճախ ձեռներ ինչ գործածու-
մ: Լափահասները իմբավորման ուժե-
ղացմանը կապառում էին Անեմուտը
հրթրություն տաացած և լաթինական
վանքերի, դպրանոցների և հայտական
Որոկական կաթարանում կրթած հայե-
րը, որոնք Արեւելից եկեղեցիները համա-
րում էին հեղձուցի: Այդ հայերից զատ,
Արեւելը ինչ գալիս լաթին քաղաքներ,
որոնք կաթարակ իր հայերի շքանում
կաթողիկոսին տարածեց: Հարկ և խոս-
տովանք, ու Հայոց եկեղեցին, անշուշ-
տ, կապած պետություն քաղաքակրթու-
թյան, ստիպված իր լիակ թույլատր և
լաթինական: Ուղիղ հաճախ կամ որդա-
պատրիարքություն իր քաջասիլ իրավունք
չի համարում և գտնում է, որ համայնքը
հայկին քրիստոնեական եկեղեցի
մասն է: Եվ չնայած հայերը պարած ու
իրեն կաթարապետությանը, սակայն որդի-
ներին սեփական կամ մասնավոր կաթա-
պետություն ունեւին ինչ ազդեցում: Հայե-
րի մեջ մեծ իր ուսման ծաղալը, որ
հասնելու համար պարտաւոր էին ամեն
քալի: Առանձնապէս ինչ կանեում իյու-
թական գիտողությունները գալիս, սակայն
իրենց սիւրըն և տրտըրը մատրիարքան
է գիտողություն ենթադրել մատրիարքան
է, իրեղեցիական ասպարեղած: Ուստի այլ
է եկեղեցիներին մատուցած հարգանքը
ո՛չ հայաքրիստոնեականից կաթողիկո-
սին անցնել է և ո՛չ է, ինչպես սիւրմ ու-
նեւ կաթարիկները, միլլորդություն ուղ-
գաթաթուրություն դառնալ, այլ ինչ-ինչ կա-
տարակ համար մատրիարքայութեւ
մատրիարք գիտողություն: Եվ պատահա-
կան է, որ համաշխարհային Կաթողիկոս

սակտող հայ աշակերտները համաժողովարար պաշտպանների են շայն եկեղեցի, որպես հոգեւոր հայր՝ մտնում են շայն եկեղեցի՝ ձեռնարկվելով հայապաշտպան հոգեւորապետների կողմից: Եվ ճշու՛ն է նշում Մ. Օփուլանյանը: Որ այդ իրողությունը աճեց տե՛ս Խմբակակաթի կաթիկները: Բայց եւ արկածն այդպիսիներին ազդեցությունը մեծ չէր: Այդպիսիակ հասարակությունը երկիւղեցին, ինչպես նաեւ սեփական պատիրաբարության դեմ լքմառությունը գրգռելու ինտրոլը: Այդպիսի ևս փաստ հայտնում է Երեմիա Քրմուրճյանը՝ Երգիւարար կաթողիկոսին գրած մի նամակում: Այդ մասին հավաստում է նաեւ Մարգարիտ Ռաֆայելյանը՝ նշելով, որ դրա համար մտախնայելով Սարգիս Ռոմբաբյանի մեկը, որը մոլի լատինաբեր էր եւ լայնաբեր այս բանին, որ հասել էր եպիսկոպոսության աստիճանին, ուսանել էր հռոմեականների մոտ՝ տառաւորվ ֆրէնկ (ֆրանկ) մականունը: Այնպես, որ տրվում էր լատինների կամ իսպանիկներին: Փասկուն օգտագործվում էր ոչ հայ իմաստով, որն ավելի բարդաբան, քան կոտակայն նշանակություն ուներ: Այլ ինքուր՝ այդ մականունը կողոըրեղ համարվում էին եմկուպակեցիներին մտքերի ու գործերի: Չակաւասություններով հախելն էին գալիս Օսմական կայսրության դեմ եւ ֆրէնկ անունը կրում էին՝ իրեն եմկուպակայն գաղափարների հետեւողներ, իսկ կաթիկները՝ որպես ճայրաւեղ լատինաբարության նշան: Սակայն կաթողիկոսն օրորվում էլ չէր նշանակում ուղղափառ, որը համապատասխանում էր հուրանե օրորողացին: Չայոց եկեղեցին ի սկզբանե սեփականել էր այն: Ուստի հայապաշտպաններից խորըընդերս որեւի իրավունք չունեն իրենց սեղաւորելու ուղղափառությունը: Լատիններն ու լատինասերներն իրենց հետեւորդներին ասում էին, թէ իր խայր եկեղեցի կողմից պաշտպան խորիւրդներին ապրտեն են, ուստի կոչ էին անում քննուել իրենց դավանանքի օրենքները: Չկարողանալով այդ սեղաւորել պաշտպանելէ մկրտույն, պապին եւ թաւման տարրորություններին՝ նրանց տրիպիան էին բավարարվել հայերին խորըընդերս խոտորակ կաթողիկոս, հայորդուրդուրդ եւ ազգային Պատարագից՝ տրիպիան նրանց հաճախել կաթողիկ եկեղեցիներ: Նեոտուրդուրդ կողմից ճանաչված հասարակություն չէին, ուստի իրենց հաճախել Չայ եկեղեցին բացել էին կարող: Սակայն տնտերով փորձում էին գաղտնի մատուցելու կազմակերպել:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՎԵՐՓԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

[illegible]

մեղավորները կանան հետ
հավիտյան կապի անս-
ջանք, իսկ արդարների
հավիտյան կապը կյանք
(տե՛ս Մատթ. ԻՂ 46): «Եվ
ևս, որի անունը կանան
գրքում գրված չգտնվեց,
գցվեց կրպեկ լին մե»
(Հայտն. Ի 15), որը բոլոր
չապաշխարած մեղավոր-
ների վերջին հավաքվու-
ն է լինելու, «որ կրպեց որը
չի տեսելու, եւ կրպեց
կրպեկ չի հավելելու»
(տե՛ս Եսայի 42 24), քան-
ի տեսաշխարհների հավի-
տեական եւ: Եվ երբ անվերջ
մեղավորները
որ հավիտյան հավիտեան
պիտի տեսն-
վեն կրպեկ լուսւմ, «մահի պիտի փութն ու
վախի գտնեն», հավիտ պիտի պարտւն ու
չմիտրանան, ապա արդարների հավի-
տյան հավիտեանի որի վայելեն երկն
աքաղաքայան սաստաք քարիւղների Լստն
վշտութեան ենթկալութեան մեջ, եւ քան
որ իրենք ժամանակավոր կյանքի ընթա-
րում առաջին ու քարի ենթկալութեան
թափմը հաճն եղան Տիրոջ, չարադատակա-

Եղան Նրան, մասնակից կլինեն նաեւ խոստովագծած քաղցրեղենի՝ արքայադուստր Բեթսաբեի «Մտածված պիտի որդի որդան աշխարհից» ամեն արտասուքը, եւ այլեւ մահ չկաւ, ո՛ր տուգ, ո՛ր արդարաւ, ո՛ր ցաւ եւ ո՛ր չարաշուքաւ, քանի որ առաջինն անցավ» (Յայտն, Ի-14)։ Արեւմտեան այդ օրը մեղակալութեան մշտնջենական դրոշմ եւ տուգի սկիզբն է, արդարեւ ներքին՝ անճառ ու համկիտեանական հակացտիւսի սկիզբը։

Շարունակելի
Սկզբնա հԱՉԱՏՐՅԱՆ

Սիսիսիսի Թիվ 9-11

ՄԱՍԵԼ ԲԱՎՈՒՆԸ

(1899-1937)

«Ալպիական մանուշակը» եզակի ստեղծագործությունն է թե՛ հարցադրումով և թե՛ կատարման վարպետությամբ: Մի քանի չէր վրա սերվ պատումով Բավոնց ստեղծել է լի ու հարուստ մի երև: Դրան նպաստել է նաև նրա ոճի բնորոշ առանձնահատկություններից՝ դիպակ մանրամասնորեն օգտագործելով (մոխրի մեջ խաղաղորդ կիսամեկի երեխաները, կրակի վրա խորովվող սուկը, տաք թեյի միջից հանած հալիված շաքարը, պահածոյի դատարկ տուփերը, կնոջ՝ թեխի զնգացող արծաթագույն սուրմաները), բնության ու կերպարների ցատկուն ու գունեղ նկարագրությունը, ցանթերի քնարականության ու ճշգրտության հասցված լեզուն:

«Ալպիական մանուշակում» մեծածախրյա իրականությունն հետ մեկտեղ Բավոնց ուրվագծում է այդ կյանքի գեղագիտությունը՝ գեղեցկության հայտնաբերումը, որը գորդի ենթակայական վերաբերմունք է այդ աշխարհին: Դա այն է՝ գալիս պատմագիտական է, որի մեջ հեղինակի կերպարներն անմիջականորեն չի ելնում, սակայն նա մասնավոր առաջ է կանգնում կերպարում, որը էլ Բավոնցի աշխարհայացքի կոորդն է: Միևնույն ժամանակը ստեղծում է նաև այն, ինչի չի տեսնում մանուշակը՝ իրական կյանքը: Գոյություն ունի անտարբերություն մասնակցած վայրի եզերքում գորդի հայտնաբերում է խեղճ ու զուգահեռ մարդկային՝ այդ կյանքի ինքն իր մեջ բացառած գեղեցկությունը:

«Խոնարհ աղջիկը» Բավոնցի գեղեցկության հայտնաբերման, իրականության կողմից այդ գեղեցկության կոսմոս աղավաղման բնորոշ օրինակ է «Խոնարհ աղջիկը» պատմվածքը: Զարթյալ այս դեպքում ոչ այնքան խոնարհի գեղեցկության է վերաբերում կամ նրա հանդեպ ուսուցչի տառած սիրու պագողությունը, որքան ուսուցչի հուռելից մեջ վերաբերվող կարոտին: Դա ոչ լուրջ թե էնել, ոչ էլ՝ անլուրջ խաղ, այն իսկ համակարգի, գեղեցկից տեսելու, որ շուրջ, որ երեխան մեջ ունենալով պահանջ: Խոնարհի մասին խոսելու ուսուցչի ավելի չափ գեղեցկի ընկալելու, գեղեցկից կենդանի իր պարունակում է բացահայտում: Խոնարհը, ի վերջո, ինքնին ոչ թե սիրու առարկա է, այլ առիթ, որն իր երեխայությամբ դարձնում ոչ թե սիրվելու, այլ հոգեկան մտերմության զգացողություն է արթնացնում ուսուցչի մեջ: Բայց դա նաև է այն զգացողությունն է, որը կարող էր վերաբերվել է բոլորին սիրու, ոչ կորել չափված բաների մեջ, այսինքն՝ գյուղի բարոյական օրենքների ստմաններում

ամոթից չափվել ու բացահայտվել: Միայն հայացքների մի քանի հանդիպումներն են, որ ուսուցչի համար ստեղծված են հոգեկան մտերմության մթնոլորտ:

Խոնարհի առաջին անգամ ելնում է անտառում՝ երգի հետ ցախ հավաքելիս, «պարանի չափ բարակ ճուղի» մեջնիս: Այդ պահից նա երեքի համակարգում ու անկատա սեր է առաջացնում գյուղ եկած շահել վարձապետի հոգում, տեսնալում նրա աչքին. «Խոնարհ, Խոնարհ...» Նայում է ի գրառախտակի թվերին, աչքերին առաջ բողբ շալով աղչել գուրեղ, ոտները ձյունի մեջ, ձյունի ճեմակություն մյուս օձի պես սեւ պարսկում: Մեղնյա երկրորդ անգամ վարձապետը տեսնում է ինքաբաց հոգին՝ «գրկին իմ խուրճ խոտ»: Երկրորդ անգամ երեւացող աղչելն Բավոնցը դեռեւս պարունակում է սիրու գեղեցկացած զգացողությամբ: Կա նաև նոր հանդիպման երեւոյալներ, երբ աղչել հարյուր ճաշի հրաշք է ուղարկում վարձապետին: Բայց ամեն ինչ ենթակվում է լուրջանք: Բայց ինչպե՞ս ահալու օրենքին: Լրանց հանդիպումն ու բաժանումը նման են իրար՝ լուս, անխոս, իրարից հեռու, սույն հայացքների հանդիմանումով մեջ կարողով: Ի տարբերություն «Ալպիական մանուշակի»՝ հեղինակի ծայրը, հեղինակի մասնակցությունն այս գործում անմիջական է: Ուսուցչի ինքը՝ հեղինակն է: Սյու ռեպորտ Բավոնցը բացառապես է մեծաճանաչ կյանքի մեջ ու ինչ քուկանություն: Վայրի ու հնարավոր է այն աշխարհում կատարվում են հոգեկան աշխարհի ողբերգություններ, որոնք առաջանում են բնության ու կենցաղի պարտադրած հավիտենական երեւոյալներով: Բայց Բավոնցը թափալուց երեւոյալն է բնականորեն: Թեւեւ ուսուցչի երեւոյալն է բնականորեն սերը, բայց սիրու պարունակ Խոնարհի հոգում է, որը, սակայն, երբեք չի բացում իր երեւոյալից, չի առնում ոչ մի խոսք, այլ միայն նայում է ուսուցչի ետեքին, եւ ո՛վ գիտե, հոգեւ հոգու մեջ լաց է լինում: Չնայած սիրու պարունակում է այս ամենը, Չնայած մարդկային մտերմության աշխարհում իր ցավ: Լրանց բաժանել ոչ կա կամում, որ ստեղծելն հոգեւոր պապ, սակայն բաներ կան, կա միայն պահի վերադարձում:

Մեծածախրյա աշխարհում բաները չափեր է շաղկվել, նաեւ չափեր է ասելն, որովհետեւ ամեն ինչ կարգավորում է իրա հաղորդակցում, կենսաբանական ազդակն իր ցավ: Երբեք այդ լուրջանք մեջ է կատարվում է մեծաճանաչ այս ողբերգություն: Տխուր հաղածշտով է ավարտվում ամեն ինչ: «Բառիան անող կանանց

մեջ տեսա Խոնարհին: Սեր հայացքներն իրար հանդիպելիս, եւ եւ նրա աչքերում ծաղիկ չտեսա: Ի՞նչ էր ասում. նրա համար ո՞վքա՞ր էր, որ եւ հեռանում եմ Ձեր գաղութից, չէ՞՞ որ ինձ ոչինչ, ոչինչ չէր ասել խոնարհի աղչելը: ... Արտի մեջ կանգնել էր, ձեռքից բարդահին բիրը, կարող պատ է մուգախոսի մի կապ: Ոչինչ ասացի, հեռացա:» Զթարգմանակալ լուրջանք մարդագործ է իջեցնում Խոնարհի պարզ ու մարդկային սպասումների վրա: Գործը, հավատարմի մի նախապիտուկայն՝ բնորոշ զգացողությունները կողմնորոշման, ցույց է տալիս նաեւ Խոնարհի գեղեցկության ու մարդկային գեղեցկության խորությամբ: Խոնարհի ճակատագրի վերջին հրվազը այն հատկանշական շարունակությունն է, որ սպասվում էր նրան:

«Միհրանը» կյանքի իմաստավորում, նաեւ գեղեցկության, պարեցնող կոսմոսի մի կտոր ու հուզիչ պատկեր է «Միհրան» պատմվածքը: Բակունցի ոճին շատ բնութագրական է վերոհիշյալն պատկեր, որը խոսքին հաղորդում է անմիջականություն, անկեղծություն, բնականություն, հուզականություն: Վերոհիշյալ, որն անվա է նաեւ «Խոնարհի աղչելը» պատմվածքում, «Միհրանը» էւ նաև նպատակալի կիրառությունն ունի: Ազդան կյանքի մի պահը, սիրու անկախելի մի բնական իմաստավորում է «Դիպակ անբող կանգնեց, իմեւ, աշխան հանելուքները շրջանցող արեւի տակ, ծեղ Դիպակ վերհուշեց կարծես արթուն երազ լինի, որը հոգու զգույններից խոստովանություն է կյանքին հրաժեշտ տալուց առաջ:

«Միհրանը» Բակունցի այն եզակի պատմվածքներից է, որի մեջ գեղեցկության հայտնաբերությունը կատարվում է մեծաճանաչ աշխարհում, այն գեղեցկությունը դրսից չես մարդու կեսառաջը: Դա արժանի գրեթե բաներ կյան պատկերով սիրու համար: Կա միայն հանեւ լուրջանք շրջանցող տալ լուրջանք, որը, սակայն, հասկանալի լուրջանքն է, քանի որ էլ Դիպակ, էլ Սոնան Մեծանաչ մարդիկ են, լուրջանք օրենքով քառասունական, է անխոս հանեւ նաեւ իրա: Միայն երկու կարծ երկխոսություն կա ամբողջ պատմվածքում: «... Բալը մարդ կաց, Դիպակ... դրողով խնդրեց նա: Ու ինչպե՞ս գիտեցինք էր, թե ինքնան էր ասում... Դիպակ դարձն չիմացավ: Սոնան իր անակնկալ շշմեցա, «... Բայց, անխնդիր...» Միւս եւ բողբը, իսկ մասնագետ այս պահի վերաբարում է, երեքին մենախոսություն, որը սույն մի տեղ հատվում է երկ խոսությունը: Դիպակ Սոնային առաջարկում է միասին ինքն ինքն, իսկ աղչելին ասում է, որ մայրը իմ ասելու պատկերով է առանձին հեծել: «Ինչու՞նք...» հարցնում է Դիպակ: «Սմոն Ե... պատասխանում է աղչելով:

Շարունակություն է՞՞՞

ԴԱՅՈՒՆ ԳԱՐՈՒԿՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԻՎԱՆԻ Կ ԱՅՆՈՒՄՆԵՐ (1681-1691)

Սիսիսի Թիվ 3

Լավ էր Կալոյություն Սիս կաթողիկոսությունում, որտեղ արթարմությունը բավական տարածված էր: Դա միշտ առաջ էր բերում հուզումներ: Ինչպես նախկինում էլ, 1679 թվին Սուս կաթողիկոսն Սահակ Մելիսյանին, իսկ Բերիկում կամ Գալաթիում՝ Ապրիապ Կարկառեցին, որոնք փախչելուց նախորդ պատերազմներից: Բերիկում Նաոդոներն ավելի մոտ էին հունականությունը՝ չնվազող տեղի լատին կրոնականներին: Երբեք իրենց լատին ողորդ փոփոմ էին իրանախախտ պալիպսիկոն լեւեմուտից հովանավորություն էր նպաստում: Ապրիապ, որի տարավորվել լատիններով, վնասած լինի ասակին, անձամբ զնայ Դոմո: Տեսնելով էլ կա, թե նա ընդունել 1683-ին է 5 տարի պաշտոնավարում: Դալական վերադարձն էր, թե նա հրաժարվել է հայադավանու-

թյունից, իրավալի է Մ. Օրմանյանը՝ կարծելով, որ նրա Դոմո գնալու նպատակն էր ինչ է նոր նպատակներ տեսնել: Սակայն իր առաքելությունը նա կատարել վարդապետ, քանի որ մահացավ Դոմոմը՝ 92 տարեկանում: Լրանից ինքն ընդունավորվեց Բերիկայի հակաթոռ կաթողիկոսությունը, թեւե պառակտումը վերացան:

Սահակ Մելիսյանին գնալավորվել մինչ է 1689 թվին, եւ նրան հաջորդեց Գրիգոր Աղաւանդի՝ հայտնի Դիպակ մականունով: Վերջինս պաշտոնավարեց ընդամենը 2 տարի՝ իրաժաշակելով 1691-ին 1693-ին Սիս կաթողիկոս Գրիգորի երկու եպիսկոպոսների հետ այցելել է Դոմո: Դոմոնան ունի էր, որ կառավարատուր Սասունից՝ Նարին մականունով, Սիս աթոռը գրավել էր Գրիգորի, որը ուղեղներ էր Դոմո՝ հունականությունը դավանանքի պատրվածով կուրական նպատ-

հայաթելու համար, որպեսզի կրկին տիրանա արթուն: Լա հազվի թե հաջորդեց, քանի որ 1703-ին նրան տեսնում ենք Երուսաղեմում, ինչը բացատրում է նրա Դոմո գնալու նպատակը: Դոմոնականություն, հակառակ Կոստանդնուպոլսի պատրիարքություն է Սիս կաթողիկոսություն, ընկալ ազդեցությունները լուրջ երուսաղեմում, որի պատրիարքությունը շարունակում էր պայքարել լատինների դեմ՝ հակառակ կալվածքները պաշտպանելու համար:

Երկազար կաթողիկոսությունում, որը պաշտոնավարությունը եւ տպավորություն էր բողբ Դալականում, եւ նրան երկրպագողներ ու հնազանդվելից հոգեւոր բողբ էր կատարում: Այդ բողբը՝ Աղաւանդի կաթողիկոսությունը: 1683 թվին վախճանվեց Դովանանե Թուրքիայի կաթողիկոսը՝ Նարան հաջորդ ընտրված Թովմա Յիրիզյանի իրաժաշակել կաթողիկոսական աթոռն էր եպիսկոպոսներին:

Երկուսն էլ եւ եպիսկոպոսներով, քանակաւորություն ու տատուրներով, թակարակել կեղեկներով, մեկնեց Եւփրատին է Մայր Աթոռում Երկազար կողմից ճնշարկելուց կաթողիկոս: Որպես հաստատություն նշան էւ մյուսն էլ վերցրեց է վերադարձվող Աղաւանդ: Դրանով վերջ գտավ Աղաւանդի կաթողիկոսների ժամանակա ծագած ընկուտությունը: Իսկ ինչ Մաշտոցի իշխանապետի իրաքներով՝ Թովման դրանով վախճել էր կաթողիկոսների (ոռոնեարականություն) ընդունել:

Շարունակություն է՞՞՞

ԿՈՒՍԱՆԱՅ ԼՔԿԱԾ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐԻ ՍԱՐԿԱՎԱԳՈՒՀԻՆԵՐԸ

Հայ եկեղեցու սակավաթիվ լուսանաչ անասալների ու կուտակման միջոցների մասին պատմությունը քիչ բան է մալիսում: Տեղեկությունների աղբյուրն են սկզմում համեմատաբար քիչ աճայի հայտնի կուտակումները: Տեղեկությունների աղբյուրն են սկզմում համեմատաբար քիչ աճայի հայտնի կուտակումները: Տեղեկությունների աղբյուրն են սկզմում համեմատաբար քիչ աճայի հայտնի կուտակումները:

Լրացնց մեկ՝ Թրքիսիի Ս. Մսերիսան Լուսաւոց առապա-
նի վերջի մայրապալե Յոհիպի-
Յօսիդրայցի մասիս «Քրիստոսյա
Չալատիսցի» աղօթ ունեցէ Է իւ-
նէս: Խորհրդալիս առաջիս իսկ
ստիպիտիս զիպակո՛ւմ այս աես-
ապառի վերջիս մայրապալեիս իր-
կանցի մայրամուտս անցկացոցէ
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնոս (թաղ-
մալ Ս. Ս. Գայանե վանքի զօրեղ-
մաստաթոց): Իսկ ի՞նչ եղան կու-
լանտի մուտ Լուսաւոցալիսիս:

[illegible]

Արտակա մեծ ամբաստանությունը վաղ լեռնիշխան ծխախոտի խորհրդի նախագահ, դոկտոր Կարոյան Է. ԲԵ՝ «Տիփիսիս» տրուք Մոսկվայի Մեծ թղթերու կայանի կուլանակ առաջարկաւ արտակա ծխախոտի, որից կարող էր համեմատաբար առաջ արկաւ ազատի կոյս Լուսնէ Մոսկվայի Կեդրոնական, որ իմանալ անապաւ ծառայել էր ի յանկարծակէտ եւ այստէ է ծառայող եւ անմանկ տրուքներ, պարկերուցորդներ, արիւնքայի անմեղութեանցով առաջարկաւ եւ արտուրդներ եւ որպէս արդարաւանք լիարժեքութիւն» մաս առկաւ արկաւ ազատի արտակա ծխախոտի պաշտօններու արտակա ծխախոտի եւ ընդունել 1914 թուի, աստիճանականի արդէտի կողմէ անմեղութեան պատճառաւ ցոյց տալ եւ պարգեատրուակ լիարժեքութիւն, որիս արտակա եւ ըստ անմեղութեան:

Եկեղեցական խորհրդի անդամները հայտնում են նաեւ, որ «յիշեալ շնորհուհակ կոյս Նունէ, 4 տարի շարունակ, սրբազնագործ աւագ սարկաւագուհու պաշ-

տոն եւ վարում մեր սուրբ Աւետեց-Ջգրաշէն եկեղեցում ամեն կիրակի՝ սուրբ Պատարագին, որով հոգեպէս մեծ եռանդ եւ լուրձով բարեպաշտ ծխականների եւ ժամարութիւնի սիրտ ու հոգիների մէջ եւ միասնաբար սահուն գոհունակութիւն եւ բաւականութիւն պատճառում խոյն իսկ այլաղայան եկամտային այցելողների եւ ս. Պատարագին ներկայագոյնների...»։

Այսօր առավել քան զնախատե-
լի, իսկ կանոնական առումով
նաեւ չափազանց ուշագրավ է ե-
կեղեցիապաժ այդ տարիներին
ծխական եկեղեցում ավագ սար-
կավազանի ու պաշտոն կատարող
միանձնուհու մասին այս վկայու-
թյունը:

Վիրահայոց թեմի առաջնորդ Արտակ սրբազանի նամակից օրեր անց վախճանվում է Գեորգ Ե կաթողիկոսը, եւ հայտնի է, թե ինչ ընթացք է ստանում սրբազանի միջնորդությունը: Սակայն նույն սարկվագազուհու անվանն ապելի օալն եղևու տառնամյակ անց հան-

դիպում ենք նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության «Յասկ» ամսագրի էջերում:

1953 թվականին, արդեն Անտալյա քաղաքի հոգեբույժ Լ. Բարդիսյանը իր հրավերով, Յուդայական հոգեբույժներին հրավիրեց ռուսական լեզվով և արտասովոր շայտատուն է այցելել Կիբուցի կաթողիկոսության միջանց շրջանից եկած Գալուսյանը։ Այս ընթացքով նա այցելում է շայտատունի տարբեր վայրեր, ինչպես նաեւ ճգնիւթ։ Այն տարի էր «Հասկը» հրապարակում է այցի մասին տրագադիկ օրագրություն։ Եւ այն հայ պատմահայտնիների 12-ի նրա գրառումը։ «Ստույն կայեցին հայ պատմավազպահները, աստեղ եղեց հոգի մասնաց եւ Հոփիսիան Հոլանդ, Կարաորիւն Գալուսյան եւ Նուրե Գերիշյան։ Առանձին կուսանդ ունիւն։»

Ամսագիրը լուսանկարից մեզ եև
նայում նաեւ երեք կույտերը՝ սար-
կավագուհու հանդերձանքներով
ու լաւախաւքերով: Թերեւս հեղեք
նույն կույտերի մասին է հիշատա-
կում նաեւ նույն թվականի «Էջ-
միածին» ամսագիրը՝ Մայր Աթո-
ռում Գլուխ խաչի տոնակատարու-
թյան մասին հրապարակման մեջ:
«Ճանաչե՛ք ձեր հայրենիքը, ձեր հայր-
ենիքը, ձեր հայրենիքը»:

«Սուրբ պատարագի» լուսացրած բառանայն երգում էր Մայր Վրդու էն Թբիլիսիից ժամանած Ս. Գե. Լորդ Եկեղեցու միացյալ երգչախումբը: Այդ օրը Մայր Վրդու Ս. Էջմիածին ուխտի էին եկել Թբիլիսիի ս. Գե.Լորդ Եկեղեցու երեք ասրակավազուհի կույսեր, որոնք մասնակցում էին սուրբ պատարագի արարողություններին»,- հաղորդում է «Էջմիածին»:

Ինչպե՞ս եւ ի՞նչ հանգամանքներով էին նրանք ծառայում Ս. Գեւորգում, դեռեւս հայտնի չէ, ինչպես հայտնի չեն նաեւ նրանց հետ տագա կյանքի մասին տեղեկությունները:

Վերադառնալով խորհրդային տարիներին ապրած հայ միանձնուհիներին՝ Նշենց, որ «Եջմիածին» ամսագրում չափազանց աղքատիկ տեղեկության ենք հանդիպում Նաե՛ մեկ այլ միանձնուհու՝ այս անգամ Շուշիի կուսանաց ակնարկային տարրիվագուհիի Նունե Արարատի մասին:

19-րդ դարի սկզբներից գործող այս անապատը խախտել է Հուշիկի հայկական շարքերից ետև: Լուսնե Սարգսյանը այս անապատը սակավաթիվ կոյտերից էր, ով անապատի կործանումից հետո կուսակցի 90-ամյա մայրապետերի հետ ապաստանի էր գտել օտար պիտուրով: Երա մասին տեղեկություններ կան էնդեմիկայի վաճառքի ինչ այլ հատուրով: 1925 թվին Գեորգը է Կաթողիկոսին հիանալի էր նամակում, կապարակում կապտա խոնդրող Ամենայն Ջայդ Կաթողիկոսից, լվաճանապատի արեւակագուհին նկարագրում է իրեն թշվառ փիսիկ:

«Արաքսի» խարդույթ, ներ-
քին արարածությունը հերետա-
քով Ֆայադուսի տնք զավառե-
րի ներ միասին խորանկնե-
րեցին Շուշին և կոն սրան մեր մե-
նաստան-անասարով: Գորտոր-
վից մասնա ժողովրդի ներ միա-
սին մեկ երկու կույս» մարա-
պետ Յոհիսիսին եւ եւ գրաբե-
նությունը փայտե, աստատու-
գտանք Արդուսյան երկրի
Դաւաթովք (Սիսիսյան) քաղա-
քը: Կեց տարի ապրել եւս դռն-
ներն ծանրեցին ռոքոմանիսյան
կնք քնկալ ժողովեցողուն ու կը-
նքներն, բայց եւս դիմել Չեզ, հո-
գեղուսարույթյան Մայր, խնա-
մակալ Ֆայադուսին, հուսայի
թե յուր կոնստանդուլե Չեր կը-
թուր հոսարներով:

Սակայն անշուշտ բազմազբա
լիկ էրու հետեւանքով, մոռացու
թյան տվիք միևն է այժմ, երբ մեկ
անապատիվ մուրացկանության ե
տովի ձեռքին էլ չեն դիմանու
մենք ենք գեղությունում 24-ը մե
զույթություն ել դրությունը:

... Երևանի քաղաքապետարանը:

ՄԿՍԵԼ ԲՄԿՈՒՆՉ

(1899-1937)

Սկիզբը՝ էջ 4

Անդրոյ պատմակաճիջը հիւսկմաճ է ապառն կենսակակն փիգակոյնի վերաբարհիւսն ու կարողի գգգողորոյնս սի ալալիսի հոնոլ, որը կենսակակնաւոճ է ծնեցալաճ մարմնիս ու հոգիի, կաւէ աճիկ տառապալիս հոգնոմն ուր վերհոլւոլ, կակա- թի հոլոր սեր, ալա մաճը, կիսի հոմար աւոճ արալէ ալա աշխարհուոմ, քալի որ ալա վերաբարհիւսն ողոլցնոլ է կակնիկի հիւստւոլ տալու, կորուստի գիտակցու- լոլէ: Թէ՛ տրամաբարոլքալաճ, թէ՛ պատկերներոլ, թէ՛ պատուոմի բնոլոլոլ մաճողը պատմակաճը թոլուոմ է ողոլե- ճալաճալ բաւաւատւեոլոլալն տալալի- լոլէ: Այննա չիկն ու պալաա թոլա կենսաբաղալոլը, աշակն արտի տալ կենսաբաղալոլ, որա վերհոլւոլ, հնա- ճը, կակնեոլալն տարիների կո- լորուոլ, մալեկերը, արլուոն թեճուոլ վերհոլաճ, անտառապակն ու կրա մարա- կն աաաալալ արեւն կրքոնէ իմ փառնո- վալ, պատկերների ալցուոլոլալն ու դեպ- թոլի շրթալ արկնալ հոնոլ էն փիգակալ արալիսի հետեոլոլալն պատմուոլալ- լոլալոլոլը, որ Բալոկնալ անաարկե- լուոլն հոսուոմ է արալիս բաւաւատ- լուոլալոլալն գեարդուտալակն կոր ո- լալի: Գիշորուոլալն գուակուոլ թեճիկը աշակն արտի ծառապալթեոլի հեկնի կա հիւսուոմ է Դիակի կարողութի աշ- խարհի:

1. ԹՈՒ ՕՐԵՆԻ ԻՏՈՐԱՆԵՐՐ: ԲԱԿՈՆՏԵՆ ՆՈՐ

Երեւի գրող Ռ. Կաստորեյունցն ասիմա-
ցեփաձեւ տը բաշէ անցալի Ռ. Ներկալի
պէս, եւ բնականաբար Ռ. անիքաճեշ-
աբար, եւս պիտի պատկերէր իր հերոս-
ները՝ հոգեբանական ներուպիւսման նոր
օրինակ: Եթէ նրա հերոսները հոգեբան-
ական կենսագրութեան սի ծայրը գտնու-
եցին, «Եւսմակ ուուսաց թիպապիւսման», «Օ-
նեքսի», «Սպիտակ ծաւ» Կաստորեյուն-
ցիներ, երբ հուսաւաբար տն անուր որո-
ւորութիւլ պարզող Սթրիկ պապիւն, երբ
եւս, երբ անկուր տն Սաւանի տն ուու-
նի, հիմնադասակ շնչուր նրա օշախն Ռ.
Կաստիկի, երբ բնական տն օտուր Ռ.
Կաստիկի սի արժողոց գերուստատն կերակ-
ւոց ձիւր, երբ նրա սիրողը բնուր է «այ-
նքաճեշ տնից տնուր է Ռ յէ սի Ռ» Եւ
երեքը, իր որուր...», ապա պիտ հե-
տեքստերի հոգեւոր կեցութեան միւրս ծա-
նուր էւ Ռ որի որի մէջ: Սյ առուով
գեքսալական հոգիսմիլի յարվածու-
րաբար առանձնանուր է «իվան բեյ»
Կաստորեյունցը: Գովալական յիւր քաղա-
ան, «Լուր պիտու տարախն յէն անցւոց
էն յիւր, փողոցներու տն մարդ յիւ, որ
կեցիտիս հոպէշ», իր գովալական
Կաստորեյունցար պարուր է իվան բեյ:
Եւս հայկիսմուր էուր է պիտուսով գո-
ւար, հիմա է ղոտ սի փորը պաշտուր Ռ.
Կաստիկուր է գետարդեթի արմաք: Սյ
բնիւր բովական է, երբ անն տուպիւր
կեցալիպիւրայան ծառայողիս իւթի-

«Ակո՛փ, օթաղս լավ ես սրբե՛լ, տես
հա՛՛»:

[illegible]

գնելու կարողը երևա մի օր նույնիսկ հիմախել է տանու: Այս հոգեվիճակով աստիճանաբար վրա է հասնում ցնրման պահը: Մի օր ետ հանում է մասնաձևը և պահած իր նախկին համագնացին՝ պղծյալ կոճակները, երկար նայում իր վաղեմի աշխատանքին եւ ամի մեջ սեղմած՝ իմաստը հոգի: Հոգեվաճառն այս խոր ու ցնցող պատկերը ոչ միայն իր ետերի մարդու միայնությունը է որպիսի անբնական է, այլեւ, ընդհանրապես, կարեւոր տեղը կորցրած մարդու ծանր ուղեգրությունը:

Նոր կյանքում այլևս իրենց անելիքը
չունեցող մարդկանց կերպարներ Բա-
կունքն ստեղծել է նաեւ «Ճատուն ա-
ղան», «Թաւգին», «Ղրոզապան Գեուն»
ստանդարտիզացրելով:

Իսկ նոր հոգեբանական փոփոխություններ արտադրված են «Մխրատ բնի», «Մրցո», «Դրուխիցիայի մայրամուտը» պատմածքներում: Դրանցում հեղինակն ուրվագծում է ժամանակի ծանր հոգեբանական տեղաշարժերը մեկը, երբ նորի ու հին հակարդության օտարաբնույթն էին ու նոր տեսողություն հայրն ու որդին, տասն ու թողը:

«Մալը» պատմվածքում ծնողները երկար սպասեցին երեխան որոշու՞նք լինի՝ ևսկայանը կառուցողները մեկին: Եվ ահա կարճ ժամանակով որդին քաղաքից հյուսիս է գալիս Լրանց: Արաբառնության հետ մեկ տեղ ծեր հայրը նաեւ մայրով էլ է. «Միտը բեր անուծ ծերունիք, թե տա ինչ մարդիկ են...»: Չհարցրեց, թե բազդ ոնց է, ծառերն հողը... ոնց որ մի ղոնախ: Իսկ փոքրուկը էպպե տե՛ս... Ոնց փոխվեց, հը՞... ծառերն ո՞րմ անտի մնաւ:

ՀԱՅՈՍԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԷՅ 7

ԿԻՑ մենյակում

ԱՎԵՏԱՐԱՆԻ ԱՌԱՎՆԵՐ «ԵՐԵՔ ԾՎՈՒՎՆԵՐԻ ՎՈՒՎԿԸ»

(Մատթ. ԻԵ 14-30)

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հոգեւոր հովիվ
Տ. Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

թյամբ որ՝ փրկության համար, ապա երկորորդ պիտի լինի ահեղ, իբրեւ Պատմից պիտի գա՝ հաշիվ պահանջելու հր բոլոր ծառաներից: Ժիշտ այդպես էլ առավի մարդը՝ վերադարձած՝ հաշիվ տեսնելու էր ու նեղկաճի՝ ծառաներին տված իր քանակը՝ երկի դիմաց:

- Ի՞նչ հոգեւոր խորհուրդ ունեն քանակային այս առակում:

- Քանակը մեր կյանքն է, եւ այս ամենը, ինչ ամիսատարկ Մատնե կողմից ստացված է մեզ այս կյանքում՝ մեր մտավոր կարողությունները, կամային հատկանիշները, մեր շնորհներն ու ձիրքերը, վերջապես՝ մեր ներկավոր ողջ ունեցվածքը: Առավում, սակայն, «քանակներ» եղին անկասկածաբար հոգեւոր կարողություններն էլ վերաբերելու, մասնավոր՝ հավատքին: Եվ քանի որ մարդիկ տարբերվում են իրենց կարողություններով, սերն էլ բուրդին հավասար չլույծ, այլ «յուրաքանչյուր»՝ ըստ իր կարողության՝ մեկին՝ հինգ, մյուսին՝ երկու, իսկ մյուսին էլ մեկ քանիք տվեց, որպեսզի սրանք, իրար լրաց-

նելով, մեծ արդյունք ունենան: Եվ ահա առաջին ծառան իր հաշիվը ներկայացրեց տիրոջը, առ հինգ քանակի զուտ հինգն էլ էր ավելացրել: Երկրորդ ծառան երկու քանակի շնորհիվ եւս երկուսն էր շահել: Իսկ երրորդ ծառան, որ մեկ քանակ էր ստացել, ոչինչ չէր շահել, որովհետեւ այն գործի ղեկու փորձարեն թացքով էր հողի մեջ: Եվ տեսե՛ք՝ ինչ ասաց տերը. «Չա՛ր ես ծուլ՝ ծառա... Կար պետք է իմ այդ դրամը լուծմամբ իրենից փող դնեիր, եւ եւս, գալով, տուխտով միասին պահանջեիր այն, ինչ որ իմն էր»:

- Կյսի՛րքես...
- Լուծմամբիդ ասելով՝ Տերը նկատի ունի Սբ Եկեղեցին, որը պիտի կրկնապատեր ու բազմապատեր շնորհը: Տեսե՛ք՝ հինգ քանակ ունեցողը գնաց, գործի դրեց իր ստացածն էւ արդյունքում եւս հինգ շահեց: Կույնկեսն եւ նա, ով երկուսը ստացավ: Այլ է երրորդ ծառայի կեցվածքը, սա, թերեւ, ինքնուրույնաբար չէր կարող կրկնապատել իրեն տրված մեկ քանակը, ընդունեց, որ այդպիսի շնորհի լուծել: Բայց գոնե կարող էր եւ պարտավոր էր այդ մեկ քանակը հասնել լուծմամբիդին՝ իրպեսզի տեսներ չմտա տիրոջ առաջ: Սակայն այդ էլ չարեց՝ քանակներն պատկերին այսպիսին է: Ինչից վրաս եւս հինգ շահողի ունի ամեն ինչ՝ ե՛ւ հավատք, ե՛ւ ձիրք, ե՛ւ գնանակա շնորհները՝ քարոզչություն, երգչուկ, ռեկվիպարներ, առաջնորդներ... Եվ այս մարդը, զգուշագործելով իր բոլոր շնորհները, մեծ արդյունքի է հասնում: Երկրորդն ավելի քիչ կարողություն ունի, բայց սա էլ, իր քիչ մեջ հավատարմիվ լինելով, ծառայում է իր կարողության չափով ու նույնպես առավելագույն արդյունք է ստանում՝ երկուսի դիմաց եւս երկու քանակ: Այսինքն՝ կրկնապատելու է Մատնե ստացած շնորհները: Երրորդը՝ «հողի գիրք» է իր տիրոջ դրամը թացքեց, այսինքն՝ ընդհանրապես հեռու մնաց Եկեղեցուց: Գիտե՛ք՝ ամեն անգամ այս առակը կարդալիս աչքիս առաջ եւ գալիս էր մեր ժողովրդի այս գալակները, ովքեր թերեւս ու-

նեն հավատք (համենայն դեպս, բացառաձայն անհավատ չես կոչի), բայց իրենք ունեցած հավատքը մատնե են անընդունաթյան, ճիշտ այնպես, ինչպես առավի թուրող ծառան: Սրանց թվում է, թե իրենց տուրից էլ լավ հավատացալ են: Իրականում, սակայն, սրանց ծառայությունը եկեղեցու բացակայում է առհասարակ: Տարբեր իր մեջ անգամ գրում են եկեղեցու ուղղակի մոմավարության համար, մի տեսակ՝ հարեւանից այցելությամբ, կամ դա էլ չեն անում, բայց մտածում են, որ իրենք մենակալ հավատացալն են, ամենաբարոյականն են եւ էլի նման քաներ: Սրանց կեցվածքը հար է նման է առավի երրորդ ծառայի կեցվածքին, ով թացքեց իր հավատքի քանակը: Այնինչ կարելի էր դրամը գոնե հանձնել լուծմամբիդին, այսինքն՝ գոնե ներկա լինել եկեղեցու մեջ եւ ներկա լինելով՝ հավատքի այդ քանակը գոնե կվազագույն չափով գործածե: Զի՛ք մեր մարդիկ, ովքեր ունենալով տարրուր մասնագիտություններ՝ այսօր իրենց ներկայությամբ արդեն իսկ մեծ օգուտ են բերում տվյալ եկեղեցական համայնքին: Նրանց ներկայությունը եկեղեցում կամանք քանակա հանգեցնում է այլ շնորհների ստացմանը: Եվ այս մարդիկ անպայման պիտի շահեն Մատնե առաջ, ինչը չի կարելի մատչել եկեղեցու ստացած ծառայի եւս նրա մտերյալ «երեսարանի» մասին, ովքեր անարժան գտնվեցին: Չենք սրանց մասին է Տերն ասում, թե՛ «Նրանք ունեցան էլ պիտի վերցվե»:

- «Արդ, որպիսիք առե՛ք այդ քանակը եւ տվե՛ք նրան, ով տաք քանակք ունի, քանի որ ով ունի, նրան ավելի տրվի, եւ ունեցածը ավելի կվազացի, իսկ ով չունի, նրան ունեցան էլ պիտի վերցվի»: Սա Տիրը վերին է չար ու ծուլ ծառայի վերաբերված: Ավելին, եւս պահանջում է անկասկածաբար պիտի հանել ցուրտ՝ արտաքին խավաթը ինչը նշանակում է մահվան մատուցել:

ՏԵՐ ԿՐԻՍՏՈՍ, չափազանց խիտա չե՛ դա տակնիդ:

Շարունակություն՝ էջ 7

ՀԱՇՎԵՐՑ ԳԱՌՈՐԴԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԵՐԻՎԱՅՐ Կ ՎՅՆՈՎՂԻԺԻ (1681-1691)

Սկիզբ՝ էջ 4
Հռոմեացական լատին արքեպիսկոպոս հայտարարում էին, թե Ջայոց եկեղեցին բազմազգիսյան է եւ հատուկ գույնի չունի: Բաղկանում Էջմիածնի կաթողիկոսությունը երբեք չէր իրաժարվել իր՝ Հայաստան աշխարհի հոգեւոր կենտրոն լինելուն, եւ դա ավելի ուժեղացավ Երիվազարի ժողով: Ցայր, Ռոմկայի այդ բայով երկար շարունակություն ունեցավ: 1693-ին այն արդեն խախտվեց հենց իր՝ Ռոմկայի կողմից՝ Երիվազարի հաջորդի քանակալ:

Սրի տեսնելը, թե ինչպես էին զարգանում դեպքերը Լեւստանում:

1681 թվին մահացավ Լիվոն: Մահը դուռն էր հիվանդների 14-ին կամ 24-ին՝ կապված, թերեւ, տուժարալի տարբերության հետ: Ստեփան Ռոջնայան նրա պատրիարքությունը դուռն է միկե 1626 թ.՝ Նելով, որ պարել է 85 տարի, ձեռնադրվել 22 տարեկանում, եպիսկոպոս է 55 տարեկանում ընտրվել: Սակայն նրա Ռոջնայան մեկ այլ կապվածություն համարում է, որ Լիվոնն արվել է 72 տարի, եպիսկոպոս է 42 տարի, եւ ձեռնադրություն եղել է 30 տարեկանում: Համեմատ դեպս, Մ. Օրմա-

Լյան հակված է հետեւելու առաջին հարգողմանը: Լիվոնի օգնականն էր Հովհաննես Եփրեմովիչը, որը հայտնի է նաեւ Զարմատանեց անունով: Մյուս օգնականը՝ Վարդան Ռունյանյան, որ նշանակվել էր Լիվոնի հաջորդ, նրա մահվան ժամանակ բազմակայում էր Լիվոնը: Մա մեկն էր Հայաստանի՝ հռոմեացականություն տարածելու նպատակով: Որչափ հայտնի է, նրա քաղաքության ազդեցության տակ ընկավ միայն Մահալ Մակվեցի եպիսկոպոսը, ուր իմանե կաթողիկոսության տեղափոխել է համարում: Նա, իրոք, տեղափոխվել էր, երբ Հակոբ կաթողիկոսը Էջմիածնից դուրս եկավ, բայց Երիվազարի չեւ դարձավ, ուստի նրա աջատնակությունը երկար լույծ: Իսկ երբ Հակոբը նորից ուղեորություն մեկնեց, տեղափոխվեց Մատթեոսը, եւ վերջին ուղեորությունն ամառական՝ Ստեփանոս, ուստի անկիւն է Մահալին կաթողիկոս համարել: Վարդան Ռունյանյանը բարոզվեց չորիք էր նա առաջ բերում երկրորդ մեջ, եւ նա 1682-ին կանգնեց Էջմիածնի եւ ինքնակայան: Միայն հաշարում Կարենին հարեց նրան: Լուր տառալով Լիվոնի մահվան մասին՝ Վարդան

Ռունյանյան շտապեց Լիվոն է 1683-ին արդեն գրավել էր արքեպիսկոպոսական ասթոջը: Նրա Լիվոն հասնելու ծրար թվականը հայտնի չէ: Վարդան Ռունյանյան, հավանաբար Լիվոնի երեխեղիկ եղանակները, ձեռնադրվելով երազ համոզմանությամբ իսկապես մեջ ըստ ամենայն արմատացնելու, որով արմատացավ ժողովրդի հավակաթքին: Վարդան Ռունյան թախանալի որդին էր՝ Թորթաբեկ ճուլ գյուղից կամ հայտնաջ ստորոտի Գրգռի գյուղից:

Կյանքն մեծ մասամբ անցկացրել էր Երիվազարում, ուստի նաեւ Երիվազարի էր կոչվում: Հավանաբար մեջ վարժվել էր Էջմիածնում, իսկ հռոմեական մեջ՝ Լեւստան պատուով կամ Լեւստանի Լեւոպոլիս (Լիվոն) քաղաքում: Փիղիկ Լեւոպոլիսյան թյամբ: Ուղարկվել էր Հոռոմ՝ Պրոպագանդայի դպրանոցում կրթվելու: Հետո, որպես կատարյալ վատահիշում եւս, նշանակվել էր Լիվոնի հաջորդ: Այդ պաշտոնում էլ մեկնել էր Լիվոնը՝ հռոմեացականություն տարածելու համար: Կայելով Լեւստանի իշխանություններին պաշտպանություն եւ հնազանդվելով լատին արքեպիսկոպոսին ու կրոնավորներին՝ աշխատում էր Ջայոց եկեղեցու ծեսերը նմանեցնել հռոմեականին: Միաժամանակ եւս աշխատում էր միշտ հայտարարական պաշտպանություններին, որ կորուց գրավել տեղի հայ հոգեւորականությունը: Պատմությունը պատկանե է նրան հարած եկեղեցականների անունով, ու որպես եկեղեցու եղբայրություն իշխանություն: Վարդան երբեմն իր ծառայությունը համար միջնորդ էր դառնում, ինչպես, օրինակ, կազմակերպեց Ազարիա Միկայելյան կաթողիկոսի նախադրությամբ հայտնաբերված թղթակցության հասնելը պարսիկ, որը նախագեղեց այն բանին, որ Հոռոմ պատկան Ազարիայի համար բարեխոսեց Հովհաննէ շահի առաջ:

Շարունակություն՝

Քաղկեդոնի շարունակություն

77 զԱՍ քրդակայ անդամ, պրոքստոր

Գալստափեոյանի գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

